

Državni izpitni center

SPOMLADANSKI ROK

EKONOMIJA

NAVODILA ZA OCENJEVANJE

Četrtek, 16. junij 2005

SPLOŠNA MATURA

IZPITNA POLA 1**PRAVILNI ODGOVORI
IZBIRNIH VPRAŠANJ**

številka vprašanja	pravilni odgovor
1	C
2	B
3	D
4	E
5	A
6	D
7	D
8	C
9	D
10	C
11	D
12	D
13	C
14	D
15	B

številka vprašanja	pravilni odgovor
16	D
17	B
18	D
19	C
20	D
21	D
22	A
23	B
24	E
25	D
26	D
27	IZLOČENO
28	D
29	E
30	A

IZPITNA POLA 2

A01

TRANSFORMACIJSKA KRIVULJA

Navodila za ocenjevanje

Literatura: Glas: Ekonomija 1, Zavod RŠ za šolstvo, Ljubljana 2003, str. 121–134

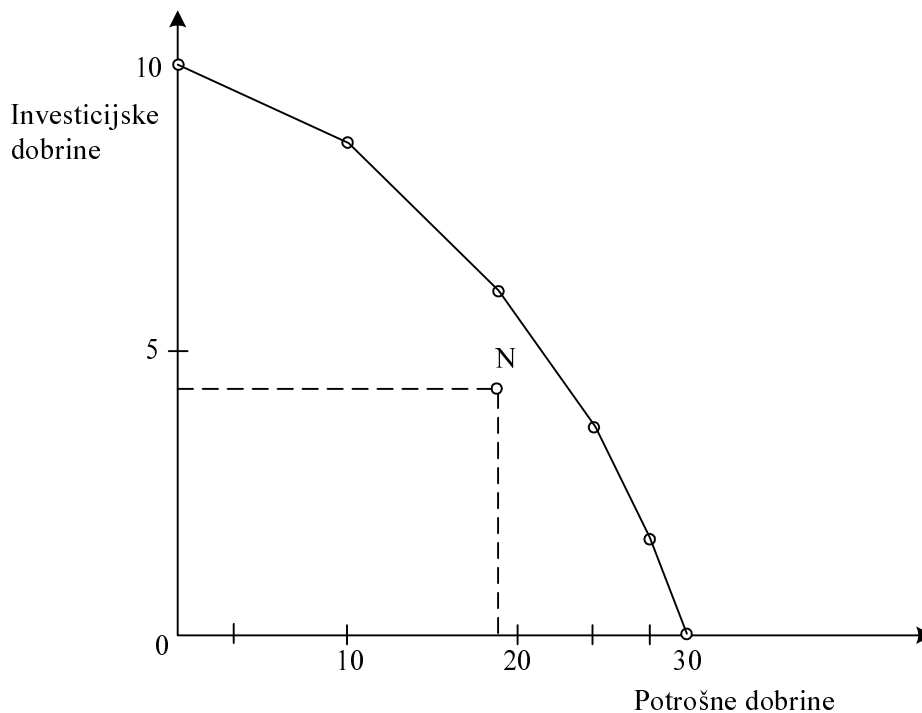
- a) Pojasnite, kaj nam pove transformacijska krivulja države Karnija. Navedite, kako to krivuljo sicer tudi imenujemo.

Transformacijska krivulja države Karnija nam pove, kakšne so **največje mogoče količine proizvodnje dveh dobrin**, ki jih v tem gospodarstvu lahko proizvedemo, če popolnoma izkoristimo vse razpoložljive proizvodne dejavnike na najboljši mogoči način.....1 točka
Imenujemo jo tudi krivulja alternativnih možnosti proizvodnje.....1 točka
Skupaj največ 2 točki

- b) Za transformacijsko krivuljo države Karnija, ki se odloča med proizvodnjo potrošnih in investicijskih dobrin, imamo naslednje podatke:

Proizvodna izbira	Potrošne dobrine (v tisoč enotah)	Investicijske dobrine (v tisoč enotah)
A	30	0
B	28	2
C	24	4
D	18	6
E	10	8
F	0	10

Narišite transformacijsko krivuljo države Karnija v naslednji diagram.

Za pravilno vrisano krivuljo.....1 točka

- c) Za državo Karnija velja pri taki transformacijski krivulji:
- če se odloči za proizvodnjo 18 tisoč enot potrošnih dobrin, lahko hkrati proizvede največ še **6 tisoč** enot investicijskih dobrin *1 točka*
 - če poveča proizvodnjo potrošnih dobrin od 24.000 enot na 28.000 enot, bo morala **zmanjšati** proizvodnjo investicijskih dobrin za **2 tisoč** enot *1 točka za obe pravilni navedbi*
 - to spremembo proizvodnje investicijskih dobrin imenujemo **alternativni ali oportunitetni stroški** dodatnih 4.000 enot potrošnih dobrin *1 točka za en ali drug navedeni izraz*
Skupaj največ 3 točke

- d) Politične in ekonomske okoliščine v državi Karnija so se v naslednjem letu poslabšale, čeprav je ostala količina razpoložljivih proizvodnih dejavnikov nespremenjena, tudi metode proizvodnje se niso spremenile. Gospodarstvo je v naslednjem letu proizvedlo 18.000 enot potrošnih dobrin in 4.500 enot investicijskih dobrin.
- Vrišite ustrezno točko v diagram in jo označite z N.
1 točka za pravilno vrisano točko (glej zgornji diagram)
 - Kaj po ekonomski plati pomeni točka N v primerjavi s transformacijsko krivuljo v prejšnjem letu?

Karnija ravna **neracionalno**, razsipava z dejavniki oziroma **izgublja del dosegljivega proizvoda**, tako pa dosega manjšo blaginjo prebivalstva.

1 točka za vsako primerno razlago

- Za največ koliko bi lahko v Karniji povečali proizvodnjo investicijskih dobrin ob nespremenjenem obsegu proizvodnje potrošnih dobrin, če bi znali pametno uporabiti svoje proizvodne zmogljivosti?

Lahko bi proizvedli **1.500 enot več** investicijskih dobrin *1 točka*
Skupaj največ 3 točke

- e) Predsednik vlade v Karniji je na predvolilnem shodu prebivalstvu obljubil, da bodo v naslednjem letu proizvedli 26.000 enot potrošnih dobrin in 5.000 enot investicijskih dobrin. Naštejte vsaj dva ekonomska ukrepa, s katerima bi lahko zagotovili takšen rezultat.

Možnosti (ekonomski ukrepi):

- spodbujanje inovacij za izboljšano produktivnost dejavnikov;
- pospešeno vlaganje v večji obseg proizvodnih dejavnikov;
- vlaganje v izobraževanje in usposabljanje aktivnega prebivalstva;
- privabljanje tujega kapitala, ki prinese znanje, kapital, dostop do trgov.

Za dva od navedenih ali podobnih smiselnih ukrepov 1 točka

A02

TRG IN DRŽAVNA INTERVENCIJA

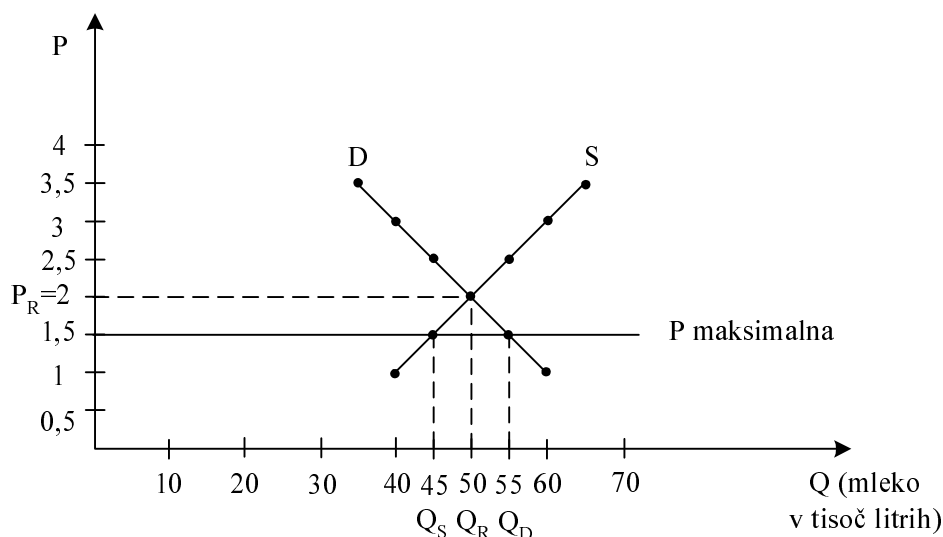
Navodila za ocenjevanje

Literatura: M. Glas: Ekonomija 2, Temelji mikroekonomije, Zavod RS za šolstvo, 2002, str. 93–97.

a) Tabela prikazuje dnevno ponudbo in povpraševanje po mleku v državi.

Cena za liter v denarnih enotah	Ponudba (v 000 litrih)	Povpraševanje (v 000 litrih)
3,50	68	35
3,00	62	40
2,50	55	45
2,00	50	50
1,50	45	55
1,00	38	60

- V spodnji diagram vrišite ponudbo in povpraševanje po mleku v tej državi in določite ravnovesno ceno in količino.

Za pravilno vrisani in označeni krivulji ponudbe in povpraševanja po 1 točka. Za pravilno označeno ravnovesno ceno in ravnovesno količino 1 točka.

Skupaj največ 3 točke

- V želji, da bi zagotovila prebivalcem mleko po dostopni ceni, določi država najvišjo možno ceno $P_M = 1,50$ denarne enote. Vrišite predpisano maksimalno ceno v diagram ter označite ponujeno in povpraševano količino.

Za pravilno vrisano maksimalno ceno in označeno ponudbo in povpraševanje 1 točka

- Zaradi posredovanja države na trgu mleka se pri dani najvišji mogoči ceni (P_M) za liter mleka oblikuje (podčrtajte pravilni odgovor):

presežna ponudba / presežno povpraševanje

Za podčrtan pravilni odgovor 1 točka

- b) Pojasnite, zakaj se v takem primeru navadno oblikuje nezakoniti trg, črna borza.

Ponudniki so pri maksimalni ceni pripravljene ponuditi manjšo količino mleka kakor pri tržni ceni. Kljub temu da ravnajo proti predpisom, so mnogi pripravljene prodati mleko samo, če ga lahko ponudijo po ceni, ki je višja od predpisane.

Povpraševalci po mleku, ki mleka ne morejo kupiti, so nezadovoljni. Nekateri med njimi so ga pripravljene kupiti tudi po ceni, ki je višja od tiste, kakršno je določila država.

Za vsaj en smiseln razlog, zakaj se eni pojavljajo kot ponudniki, drugi kot povpraševalci, dobi kandidat 1 točko.

- c) Pojasnite vsaj dva vira ponudbe blaga na črni borzi in navedite, kdo dejansko zasluži v primeru črne borze.

Blago na črni borzi je:

- mleko mlekarjev, ki ga niso pripravljene prodati po predpisani ceni,
- mleko, ki ga nekateri pretihotapijo iz tujine, kjer ga kupujejo po normalni tržni ceni in ga nato prodajajo dražje doma,
- mleko, ki so ga kupili tisti, ki so bili prvi na vrsti in so ga, zato da ga preprodajo na črni borzi, kupili več, kolikor ga dejansko potrebujejo.

Za kateri koli smiseln odgovor 1 točka

V primeru črne borze zaslužijo preprodajalci, tihotapci, mlekarji, ki prodajajo na črno.

Za katero koli smiselno navedbo 1 točka

Skupaj največ 2 točki

- d) Navedite in pojasnite vsaj en način, s katerim bi država preprečila nastanek črne borze in kljub temu zagotovila prebivalcem mleko pri dani najvišji ceni (P_M).

Nastanek črne borze bi lahko država preprečila:

- s subvencijami mlekarjem, s čimer bi jim pokrila del proizvodnih stroškov oziroma izgubo, ki jo imajo zaradi maksimalne cene (P_M),
- z znižanjem davkov in prispevkov mlekarjem,
- z ugodnimi posojili, s katerimi bi lahko povečali ali posodobili proizvodnjo mleka,
- z zagotavljanjem manjkajočih količin iz uvoza.

Za vsak naveden način 1 točka, za pojasnilo 1 točka, skupaj največ 2 točki

A03**MEZDE****Navodila za ocenjevanje**

Literatura: M. Glas, Ekonomija, DZS, str. 105–110.

- a) Pojasnite gospodarski pomen mezde.

Mezda je gospodarsko pomembna z dveh vidikov:

- kot proizvodni strošek za podjetja, ki organizirajo proizvodnjo in pri tem potrebujejo delovno silo 1 točka
- kot dejavnik kupne moči večjega dela prebivalstva, s čimer prek povpraševanja vpliva na gospodarsko dejavnost..... 1 točka

Skupaj največ 2 točki

- b) Navedite vsaj eno prednost, ki jo ima kosovna mezda pred časovno s stališča delavca in s stališča lastnika podjetja.

Prednost s stališča delavca:

- sposobnejšim delavcem omogoča večji zaslužek
- razlikuje med boljšimi in slabšimi delavci ter je zato stimulatívna

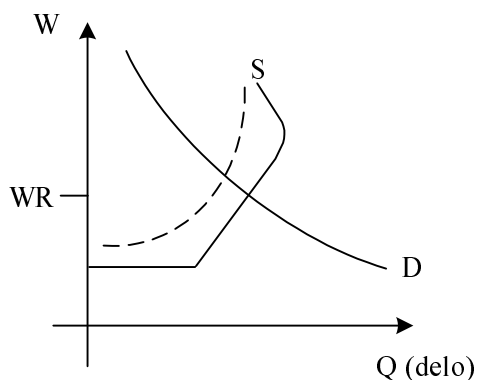
Za kateri koli smiseln razlog 1 točka

Prednost s stališča lastnika podjetja:

- podjetniku ni potreben nadzor nad delavci
- poveča storilnost delavcev

*Za kateri koli smiseln razlog 1 točka
Skupaj največ 2 točki*

- c) V spodnjo sliko vrišite krivulji ponudbe in povpraševanja na trgu delovne sile (v sodobnih gospodarstvih) tako, da se bo na trgu oblikovala ravnovesna meza v višini WR

Pravilno vrisana in označena krivulja ponudbe 1 točka
Pravilno vrisana in označena krivulja povpraševanja 1 točka
Pravilno vrisano ravnotežje 1 točka
Skupaj največ 3 točke

- d) V državi Levoniji je sindikatom uspelo zvišati mezde z omejevanjem ponudbe delovne sile.

- Navedite vsaj dve konkretni možnosti, kako so sindikati lahko to dosegli:
 - ovire za priseljevanje tujih delavcev
 - uzakonitev maksimalnega delavnika
 - določanje učne dobe
 - podaljševanje šolanja
 - preprečevanje dela sindikalno neorganiziranih delavcev
 - zgodnje upokojevanje

Za vsaj dve smiselno pravilni navedbi 1 točka

- Spremembo, ki so jo povzročili sindikati na trgu delovne sile, vrišite s črtkano črto v sliko, ki ste jo vrisali pri točki c.

Za pravilno vrisan premik krivulje ponudbe 1 točka
Skupaj največ 2 točki

- e) V letu 2002 je bila po podatkih Gospodarske zbornice Slovenije nominalna rast povprečne bruto plače na zaposlenega v Sloveniji 9,7 %, realna rast pa le 2 %. Pojasnite vzrok za to razliko.

Zaradi inflacije so se cene dvignile in kljub 9,7 % povišanju nominalnih dohodkov si delavci lahko privoščijo le za 2 % več dobrin.

Za smiselno pojasnilo 1 točka

A04**PODJETNIŠTVO IN TRŽNA STRUKTURA***Navodila za ocenjevanje*

Literatura: Miroslav Glas, Ekonomija, DZS, Ljubljana 2000, str. 167-193

- a) Nastajanje velikih podjetij, tudi z združevanjem nekdanjih konkurentov, ustvarja razmere za monopolizacijo gospodarstva. Pojasnite vsaj dve skupini ovir za selitev kapitala v donosnejše panoge.

<i>Skupina ovir</i>	<i>Opis</i>
Podaljšan obrat kapitala	Enkrat naložen kapital v neki proizvodnji potrebuje veliko časa, preden se kapitalistu s prodajo izdelkov povrne v denarni obliki in ga kapitalist lahko naloži v drugo panogo.
Velik kapital	Učinkovita proizvodnja zahteva velike proizvodne zmogljivosti in kapitalistu ni lahko zbrati zadostnega kapitala, da bi začel proizvodnjo v drugi panogi. Zbrati mora velik kapital, če želi vstopiti v konkurenčno panogo.
Tveganje pri naložbah	Vstop velikega podjetja v panogo z nadpovprečno profitno mero temeljito spremeni tržne okoliščine. S povečano ponudbo se lahko cena zniža in naložba se lahko pokaže za zgrešeno.

Za vsak pravilno izpolnjen okvir dobi kandidat po 0,5 točke. Kot pravilne upoštevamo tudi ovire navedene v: M. Glas, EKONOMIJA 2, str. 16. Skupaj 2 točki

- b) Renault in Nissan sta leta 1999 objavila strateško zavezništvo, ko so Francozi v japonski družbi pridobili 37 % kapitala. Navedite, kako imenujemo paket delnic, ki predstavlja 37 % kapitala.

To je kontrolni paket delnic. 1 točka.

- c) Da bi Nissan potegnili iz izgub, so Francozi poslali na Japonsko menedžerja Carlosa Ghosna. Ta je v kratkem obdobju ustvaril dobre finančne rezultate. Toda njegov cilj, tako kakor cilj mnogih sodobnih menedžerjev, ni le maksimiranje dobička. Navedite vsaj dva cilja, ki sta poleg maksimiranja dobička še lahko vodilo odgovornega menedžerja:

- rast tržnega deleža,
- tehnični napredek,
- razvoj korporacije,
- stabilne cene.

Za dva navedena cilja dobi kandidat 1 točka.

- d) Pojasnite, kako bi lahko po ekonomski plati upravičili, da so japonske banke podpirale strateško zavezništvo Nissana in Renaulta.

Japonske banke so spodbujale dogovor, saj bi ob Nissanovem propadu izgubile del naložb in možnost nadaljnjega poslovanja s podjetjem.

Združitev podjetij je stabilizirala trg, to pa za banko pomeni večjo varnost naložb.

Za katero koli smiselno pojasnilo dobi kandidat 1 točka.

- e) Trg avtomobilske proizvodnje lahko štejemo med trge, za katere je značilna tržna struktura (podčrtajte pravilen odgovor) *monopoli / dominantna podjetja / oligopol*. V tržnih gospodarstvih so monopoli (podčrtajte pravilen odgovor) *izjema / pogosti*, pojavljajo se v **javnih / zasebnih** storitvah, in sicer v panogah, kakršni sta **elektrogospodarstvo, vodovod, pošta, mestni promet**.

*Za vsak pravilen odgovor po 0,5 točke
Skupaj največ 2 točki*

- f) Dobiček je najpomembnejši cilj vseh podjetij. V spodnjo skico vpišite sestavine sodobne strukture dobička.

Prejemnik dela dobička	Sestavina dobička
Delničarji	Dividende
Država	Davek na dobiček
Podjetje	Nerazdeljeni del dobička, akumulacija
Menedžerji	Premije, nagrade

Za tri ali štiri pravilne odgovore dobi kandidat 1 točko

- g) Navedite in pojasnite vsaj dva smiselna razloga, zakaj ima Nissan uspešni tovarni v Sunderlandu v Veliki Britaniji in v Smyrni v Tennesseeju v ZDA, ki sta zelo razviti gospodarstvi.

	Razlog
1.	S proizvodnjo v tem delu sveta ima podjetje možnost osvojiti večji tržni delež.
2.	Podjetje ima močnejši nastop na trgu in laže konkurira svojim konkurentom.
3.	S podružnicami se podjetje izogne plačilu carin in je bolj konkurenčno na avtomobilskem trgu.
4.	Zaradi visokih transportnih stroškov je bolje proizvajati na lokalnih trgih.

Za vsak smiselno naveden in pojasnjen dejavnik dobi kandidat 1 točko

Skupaj največ 2 točki

A05**MEDNARODNI EKONOMSKI ODNOSI****Navodila za ocenjevanje**

Literatura: M. Glas, Ekonomija, DZS Ljubljana, 42–43, 189–190, 192–193, 195

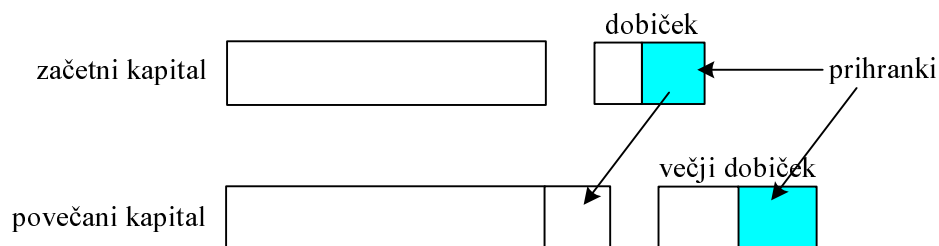
- a) Pojasnite pojem kapital in na kratko opišite ali narišite sliko, kako poteka proces večanja ali oplajanja kapitala.

Kapital je vse proizvedeno bogastvo, ki ga ne porabimo v končni potrošnji, ampak ga namenimo novi proizvodnji (ali: je zaloga trajnih in netrajnih sredstev, materiala, polizdelkov, ki ga namenimo nadaljnji proizvodnji; ali: je večja vsota denarja, ki ga želimo vložiti v nepremičnino ali dejavnost; ali: kapital lahko opredelimo kot proizvodna sredstva, saj z njimi proizvajamo)

Za katero koli smiselno definicijo 1 točka

Proces oplajanja ali večanja kapitala: podjetnik veča in širi svoj kapital iz prihrankov, ki so del dobička iz predhodnega proizvodnega obdobja (ali: dobiček = potrošnja + prihranki), tako pa se povečuje tudi obseg kapitala. Večja proizvodnja pa v normalnih razmerah zagotavlja večji dobiček..... do 2 točki

Proces oplajanja kapitala lahko kandidat prikaže tudi s sliko:

*Za pravilno sliko dobi kandidat prav tako 2 točki
Skupaj največ 3 točke*

- b) Navedite vsaj dve obliki, v katerih se izraža internacionalizacij kapitala:

- razvijanje svetovnega kapitalističnega sistema
- nastajanje regionalnih ekonomskih integracij
- nastajanje mednarodnih bančnih in finančnih institucij
- nastanek transnacionalnih podjetij

Za vsaj dve obliki 1 točka

c) V okviru nastajanja svetovnega kapitalističnega sistema pojasnite:

- zakaj in v kakšnih oblikah se pojavlja prenos tehnologije:
Tehnologija je postala zelo dragoceno blago, ker je ključ do mednarodne konkurenčnosti gospodarstva. Oblike prenosa: kupoprodaja tehnoloških pravic (patenti, licence), prenos proizvodne tehnične dokumentacije, prenos znanja, tehnično sodelovanje, skupne naložbe (joint-venture), mednarodna tehnična pomoč ipd.

Za vsaj dve podčrtani sestavini 1 točka

- kateri tokovi se poleg prenosa tehnologije še pojavljajo pri nastajanju svetovnega kapitalističnega sveta:

- mednarodno gibanje blaga in storitev
- mednarodno gibanje kapitala
- mednarodno gibanje delovne sile

Za dva navedena tokova 1 točka
Skupaj največ 2 točki

d) Navedite vsaj dva pričakovana ugodna učinka transnacionalne korporacije na gospodarstvo manj razvitih držav:

- razvoj proizvodnje zahtevnih proizvodov za domači trg in izvoz na druge trge
- zaposlovanje in znatni zasluški delavcev
- podružnice prek prodajne mreže TNK laže izvažajo v razvite države
- centrala TNK poskrbi za prodajo na druge trge.

Za vsak naveden ugoden učinek TNK 1 točka
Skupaj največ 2 točki

e) Stiki med razvitimi državami in državami v razvoju po mnenju nekaterih ekonomistov ustvarjajo razmere za poglobljanje razlik med njimi, gre za tezo o mednarodni eksploataciji. Pojasnite vsaj en pogled, ki ga poudarja ta teza:

- korporacije (TNK) iz razvitih držav si prisvajajo velik delež dobička v državah v razvoju (DVR), potiskajo pri tem podružnice v DVR v odvisen položaj, dobiček pa prenašajo v centralo razvitih držav (RD);
- razvite države imajo monopol v nekaterih proizvodnjah, zato lahko določajo cene na svetovnem trgu in si prisvajajo monopolne dobičke;
- gospodarstvo, v katerem je produktivnost občutno višja, pridobiva v mednarodni trgovini velike dobičke, ko prodaja po sorazmerno visokih cenah v državah z nizko produktivnostjo;
- pojavlja se neekvivalentna menjava, »škarje cen«, saj so cene surovin in kmetijskih proizvodov, ki jih izvažajo predvsem DVR, sorazmerno nizke, razvite države pa izkoriščajo svoje tehnološke prednosti za navijanje cen industrijskih proizvodov.

Za dobro pojasnjen en pogled dobi kandidat 2 točki. Če navede več pogledov in jih samo površno opiše, lahko dobi za vsak površno opisan pogled 1 točko, vendar skupaj največ 2 točki.

Skupaj največ 2 točki

A06**DENAR IN DENARNA POLITIKA***Navodila za ocenjevanje*

Literatura: M. Glas, Ekonomija, DZS, str. 126–132., N. Hrovatin, Ekonomija 4, ZRSZŠ, str. 62–68.

- a) Pojasnite pojem denarja.
Denar je blago, s katerim lahko v vsakem trenutku plačamo, ker ga vsi radi sprejmejo;
ali
Denar je blago, ki trajno opravlja vlogo splošnega ekvivalenta in menjalnega posrednika.
..... 1 točka
- b) Navedite vsaj tri funkcije denarja.
Plačilno sredstvo, menjalni posrednik, merilo vrednosti, denar kot zaklad, svetovni denar.
Za tri navedbe 1 točka
- c) Pojasnite pojem zlata valuta (zlati standard).
To je denarni sistem, v katerem ima denar osnovo v zlatu;
ali
To je denarni sistem, v katerem mora emisijska banka zamenjati prinesene bankovce za zlato ali prineseno zlato za bankovce..... 1 točka
- d) Navedite, kako imenujemo denar, ki ga izda centralna banka, in načine kreditiranja, s katerimi centralna banka izdaja denar.
To je primarni denar..... 1 točka
Načini kreditiranja: posojila državi, posojila tujini, posojila poslovnim bankam.
Za vsaj dve navedbi..... 1 točka
- e) Dopolnite naslednje trditve o denarni politiki oziroma podčrtajte pravilno besedilo:
Naloga denarne politike je skrbeti za ustrezno količino denarja v obtoku. O restriktivni denarni politiki govorimo takrat, kadar centralna banka **zmanjšuje** količino denarja v obtoku. Centralna banka lahko vodi restriktivno denarno politiko tako, da **zviša** / **zniža** stopnjo obvezne rezerve. O ekspanzivni denarni politiki pa govorimo takrat, ko centralna banka **povečuje** količino denarja v obtoku. Slovenska centralna banka je v obdobju po osamosvojitvi vodila **ekspanzivno** / **restriktivno** denarno politiko. Tako je želela predvsem **znižati** stopnjo inflacije.
Pet pravih rešitev 3 točke, štiri pravilne rešitve 2 točki, tri ali dve pravilni rešitvi 1 točka
- f) Najpogostejši primer vplivanja centralne banke na količino denarja v obtoku so njene operacije na odprtem trgu.
- Pojasnite, kaj to pomeni.
Centralna banka kupuje ali prodaja **državne vrednostne papirje** 1 točka
 - Navedite, kdaj centralna banka z operacijami na odprtem trgu vodi restriktivno denarno politiko.
Centralna banka z operacijami na odprtem trgu vodi restriktivno denarno politiko, kadar **prodaja** državne vrednostne papirje 1 točka

B-del: ESEJISTIČNA VPRAŠANJA

Navodilo za ocenjevanje: Kandidat mora izbrati po eno vprašanje iz vsakega sklopa. Odgovarjati mora v vsebinsko zaokroženem sestavku, v katerem predstavi osnovne poglede na izbrani ekonomski problem iz literature in prikaže svoja stališča in ocene. Če kandidat ne odgovarja v zaokroženem sestavku, ali pa so njegovi odgovori sicer pravilni, vendar pretirano skopi in torej nimajo značaja esejske razprave, lahko izgubi pri posameznem vprašanju do 2 točki.

PRVI SKLOP VPRAŠANJ**B01****PORABA IN PREMICA CENE**

Neposredni cilj proizvodnje je zadovoljevanje potreb ljudi. Pojasnite, kako delimo potrebe ljudi z vidika tega, ali jih zadovoljujemo kot posamezniki ali v širši družbi; za posamezne oblike potreb navedite tudi primere za ilustracijo (3 točke). Pojasnite, kako se z večanjem dohodka gospodinjstev povečujejo njihove potrebe, želje in tako povpraševanje po različnih skupinah dobrin, to pa tudi ilustrirajte s primeri (3 točke). Pojasnite, pri katerih dobrinah je mogoče, da jih pri večjem dohodku kupimo celo manj (1 točka). Razložite, zakaj lahko rečemo, da so potrebe v celoti pravzaprav neomejene (2 točki). Narišite značilno premico cene za izbiro med hrano (A) in obleko (B) (1 točka). Pojasnite, kaj nam z vidika izbire potrošnika predstavlja določena točka na premici cene (2 točki) in v kakšnih primerih pride do vzporednega premika premice cene v desno navzgor (2 točki). Pojasnite, ali lahko s samo premico cene že ugotovimo, katera je optimalna izbira nakupa za posameznega potrošnika (1 točka).

15 točk

B02**POVPRAŠEVANJE**

Na trgu se srečujeta dve skupini tržnih osebkov, kupci in prodajalci. Pojasnite, kdo nastopa v vlogi kupcev na trgu sladkorja kot potrošne dobrine (1 točka), in opredelite individualno in tržno povpraševanje po sladkorju (2 točki). Pojasnite obe skupini dejavnikov povpraševanja glede sladkorja (3 točke). Vzemimo, da je krivulja povpraševanja po sladkorju običajna krivulja. Vrišite tako krivuljo v diagram in pojasnite, zakaj imamo v primeru sladkorja značilno padajočo krivuljo (3 točke). Pojasnite, v kakšni povezavi sta sladkor in natreen (umetno sladilo) (1 točka), in pojasnite, kaj se bo zgodilo na trgu sladkorja v naslednjih treh primerih: (a) če se stroški proizvodnje natreena bistveno znižajo, (b) če se v proizvodnji sladkorne pese zaradi suše proizvodnja zmanjša za 30 % in (c) če se zaradi slane na nasadih kavovca v Braziliji zmanjša pridelek kave za 40 % (3 točke). Pojasnite vsaj dva primera, zakaj se povpraševanje po sladkorju čez leto sezonsko spreminja, in kako na dohodek proizvajalcev sladkorja vpliva gibanje, ki priporoča manjšo porabo sladkorja iz zdravstvenih razlogov (2 točki).

15 točk

B03**KAPITAL IN USPEŠNO POSLOVANJE**

Z razvojem industrijske proizvodnje se je kot temeljni dejavnik uveljavil kapital, saj takšne proizvodnje ni brez velikih naložb v zgradbe in opremo. Pojasnite, kaj naj bi bil cilj podjetij v tržnem gospodarstvu, s katerimi omejitvami se podjetja pri tem srečujejo in katero merilo uspešnosti poslovanja najbolje meri doseganje tega cilja (3 točke). Opredelite to merilo (2 točki). Pojasnite, zakaj so se z drugo industrijsko revolucijo potrebe po vlaganju kapitala močno povečale (2 točki). Pojasnite, kako lahko posameznik, ki ima dobro poslovno idejo, vendar premalo lastnih prihrankov, pride do kapitala za ustanovitev podjetja in rast; navedite vsaj dva načina (2 točki). Pojasnite, kako imenujemo ceno izposojenega kapitala (1 točka) in od česa je ta cena odvisna (2 točki). Navedite bistvene ekonomske funkcije cene izposojenega kapitala (3 točke).

15 točk

B01**POTROŠNJA IN PREMICA CENE***Navodila za ocenjevanje*

Literatura: Glas: *Ekonomija 1*, Zavod RS za šolstvo, Ljubljana 2003, str. 28–32, 62–74
 Glas: *Ekonomija 2*, Zavod RS za šolstvo, Ljubljana 2003, str. 52–54

Splošna ocenjevalna shema:

Potrebe ljudi.....	3 točke
Potrebe in dohodek gospodinjstev	6 točk
Premica cene	6 točk

Odgovor:

Delitev potreb:

<i>Vrsta potreb</i>	<i>Ilustracija (primer)</i>
Osebne, individualne potrebe	Potrebe po hrani, obleki, stanovanju, avtomobilu
Skupne, kolektivne potrebe	Potrebe po šolah, bolnišnicah, športu, kulturnih prireditvah
Splošne potrebe	Potrebe po miru, varnosti, organizirani državni upravi, policiji in vojski

*Po 1 točko za navedbo vrste potreb in vsaj en primer. Če samo našteje vrste potreb, dobi 1 točko
 Skupaj največ 3 točke*

Večanje dohodka in spremembe potreb po različnih skupinah dobrin:

<i>Spreminjanje potreb, povpraševanja</i>	<i>Primeri dobrin</i>
Z rastjo dohodka se želje in povpraševanje po dobrinah nadpovprečno hitro povečuje, hitreje kakor dohodek	Turistična potovanja, modna oblačila, umetniška dela, šport in rekreacija
Z rastjo dohodka povpraševanje raste, vendar počasneje kakor dohodek	Meso, kakovostna živila, pijače, stanovanja
Z rastjo dohodka se želje in povpraševanje celo zmanjšujejo	Črnobeli TV, krompir, morda tudi margarina

Po 1 točko za navedbo spreminjanja potreb, želja oz. povpraševanja in vsaj en primer. Če opiše dva načina spreminjanja potreb (brez primerov), dobi 1 točko, za vse tri 2 točki.

Skupaj največ 3 točke

Pri večjem dohodku kupijo potrošniki manj tistih dobrin, ki jih v porabi nadomeščajo z bolj kakovostnimi, boljšimi dobrinami – take so *inferiorne dobrine* (lahko navede kot primer krompir, margarino).....1 točka

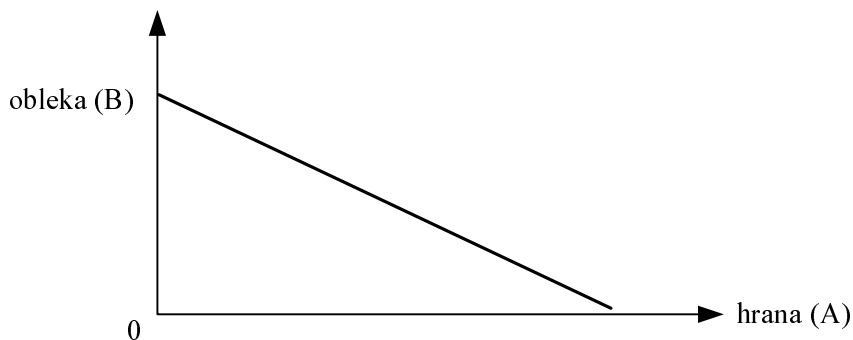
Potrebe so pravzaprav neomejene, ker:

- tehnični napredek prinaša *nove, dotlej neznanе dobrine*, ki zadovoljujejo potrebe, ki smo se jih zavedali ali tudi ne, ustvarila jih je industrija z razvojem
- dosedanje potrebe se *razvijajo*, pričakujemo in zahtevamo *vse popolnejše zadovoljevanje*, boljše, varnejše, popolnejše izdelke in storitve

Za oba vidika po 1 točko, skupaj 2 točki. Tudi za zelo dober opis le ene od alinej (morda tudi s primerom) lahko kandidat dobi 2 točki.

Skupaj največ 2 točki

Premica cene:

1 točka za premico in oznako osi

Točka na premici cene pokaže **največje možne količine** obeh dobrin, ki jih lahko potrošnik pri danih **cenah dobrin kupi s svojim denarnim dohodkom**.

Pojasnilo mora vsebovati to, da gre za največje količine (1 točka), saj smo sicer pod premico, in da gre za izbiro pri objektivnih omejitvah (cene, dohodek) (1 točka).

Skupaj največ 2 točki

Vzporedni premik premice cene desno navzgor je lahko posledica:

- zvišanja denarnega dohodka potrošnika (lahko doda: pri istih cenah dobrin)
- hkratnega znižanja cen obeh dobrin za isti odstotek

Vsaka navedba 1 točka

Skupaj največ 2 točki

NE, premica cene pove vse mogoče izbire, ne pa tudi tega, katera je optimalna.....1 točka

Doda lahko: za izbiro optimalnega nakupa moramo poznati strukturo potreb potrošnika (njegove lestvice mejnih koristnosti dobrin, ki jih kupuje).

Če doda to pojasnilo, lahko kandidat pridobi dodatno točko, če jo je pri kakšnem od drugih odgovorov izgubil.

B02

POVPRAŠEVANJE

Navodila za ocenjevanje

Literatura: Glas: *Ekonomija 2*, Zavod RS za šolstvo, Ljubljana 2003, str. 34–55, 85–92

Splošna ocenjevalna shema

Povpraševanje po sladkorju in njegovi dejavniki	6 točk
Padajoča krivulja povpraševanja	3 točke
Spremembe na trgu sladkorja	4 točke
Spremembe povpraševanja in dohodek proizvajalcev sladkorja	2 točki

Odgovor:

Kupci na trgu sladkorja: gospodinjstva, razne organizacije: gostinska podjetja, podjetja, ki proizvajajo slaščice, vinske kleti.

Ali: vsi posamezniki ali organizacije, ki za zadovoljevanje potreb ali proizvodnjo svojih izdelkov potrebujejo sladkor (najkrajše: vsi, ki potrebujejo sladkor za zadovoljitev svojih potreb).

1 točka, če pove pri prvi opredelitvi, da gre za več od zgolj gospodinjstva, ali pa navede drugo opredelitev.

Povpraševanje po sladkorju:

- individualno: vsak posameznik (gospodinjstvo), ki želi kupovati na trgu sladkorja1 točka
- tržno: seštevek individualnih obsegov povpraševanja vseh kupcev (posameznikov in organizacij) na trgu sladkorja v danem obdobju1 točka
Skupaj največ 2 točki

Dejavniki povpraševanja po sladkorju:

Dejavnik	Pojasnilo
Subjektivni (osebni)	Gre za želje in okuse pri hrani, navade in običaje pri prehrani (slaščice med prazniki), potrebe potrošnikov (koliko pijejo sladkanih pijač, jedo slaščic)
Objektivni (stvarni)	Vključujejo: – denarni dohodek potrošnikov – ceno sladkorja – cene drugih dobrin, zlasti nadomestkov za sladkor (substituti) oziroma dobrin, ki se uporabljajo s sladkorjem (kava, čaj, slaščice)(komplementarne dobrine)

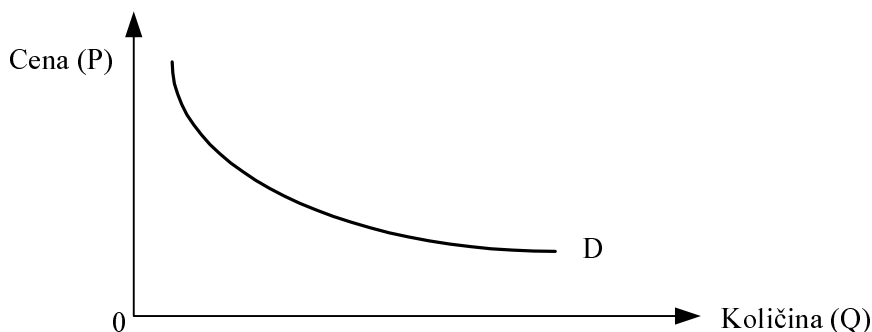
1 točko, če našteje samo obe skupini, 1 točko, če sorazmerno na splošno navede vse dejavnike, še 1 točko, če te dejavnike dobro poveže s sladkorjem in značilnostmi porabe sladkorja v neki družbi.

Največ 3 točke

Pojasnilo povpraševanja po sladkorju

Diagram krivulje povpraševanja:

1 točka (krivulja in oznake osi)

Pojasnilo padajoče krivulje povpraševanja: možnosti sta dve, enakovredni:

- neposredno s teorijo (padajoče) mejne koristnosti: dodatne količine sladkorja zadovoljujejo **vse manj intenzivne potrebe**, zato so jih potrošniki pripravljene kupiti le **pri nižji ceni**

1 točka za navedbo, da gre za padajočo mejno koristnost, 1 točka, če pojasni, da so zato pripravljene plačati manj oz. nižjo ceno; skupaj največ 2 točki;

- z dvema učinkoma: delujeta učinka:
 - **učinek realnega dohodka**: pri nižji ceni lahko kupci kupijo (z istim denarjem) večje količine sladkorja
 - **učinek substitucije** (nadomestitve): pri nižji ceni sladkorja kupci kupijo več sladkorja in z njim v porabi nadomeščajo druge dobrine, katerih cene se niso znižale (in so zato relativno dražje)

*Po 1 točka za vsak učinek; skupaj največ 2 točki
Skupaj 3 točke za pojasnilo povpraševanja*

Spremembe na trgu sladkorja

Sladkor in natreen sta **substituta**, v uporabi **se zamenjujeta**, nadomeščata1 točka

Tržne spremembe:

Dogodek v gospodarstvu	Sprememba na trgu sladkorja
Nižji proizvodni stroški pri natreenu	Zmanjšanje povpraševanja po sladkorju, zato se bo ravnotežna količina zmanjšala in cena znižala
Padec proizvodnje sladkorne pese zaradi suše za 30 %	Zmanjšanje ponudbe sladkorja (višje cene oziroma pomanjkanje sladkorne pese kot surovine), zato se bo ravnotežna količina zmanjšala in cena zvišala
Zmanjšan pridelek kave za 40 % zaradi slane na nasadih kavovca	Zmanjšanje povpraševanja po sladkorju, zato se bo ravnotežna količina zmanjšala in cena znižala

Pravilen opis v vsakem primeru 1 točka, skupaj največ 3 točke. Kandidat lahko namesto opisov nariše tudi ustrezne diagrame tržnega ravnotežja in v njih prikaže spremembe.

Skupaj 4 točke za pojasnilo sprememb na trgu sladkorja

Spremembe povpraševanja po sladkorju in dohodek proizvajalcev:

Sezonsko spreminjanje povpraševanja po sladkorju: primera:

- v gospodinjstvih se spreminjajo potrebe zaradi praznikov, pred katerimi se pečejo slaščice
- jeseni se zaradi vkuhanja marmelade in kompotov poveča poraba sladkorja
- vinarji jeseni pri nadzoru nad pravo količino sladkorja v vinu potrebujejo sladkor

Za dva smiselna primera 1 točka

Dohodek proizvajalcev sladkorja: gibanje za manjšo porabo sladkorja vpliva na krčenje porabe sladkorja, zato se povpraševanje zmanjšuje, cena se znižuje, količina zmanjšuje, zato se **dohodek proizvajalcev sladkorja zmanjšuje**.....1 točka

Skupaj največ 2 točki

B03**KAPITAL IN USPEŠNO POSLOVANJE****Navodila za ocenjevanje**

Literatura: Glas: *Ekonomija 1*, Zavod RS za šolstvo, Ljubljana 2003, str. 97–101, 119–120
 Glas: *Ekonomija*, DZS, Ljubljana 2002, str. 116–120, 161–167

Splošna ocenjevalna shema

Cilj podjetja in profitna mera	5 točk
Druga industrijska revolucija in viri za naložbe	4 točke
Obrestna mera in njene funkcije	6 točk

Odgovor:

Cilj podjetja in profitna mera

Podjetja kot gospodarske celice imajo za cilj **maksimiranje dobička**, kar pomeni, da želimo z danimi sredstvi ustvariti največji možni dobiček v konkurenčnem okolju, ob **tržnih** in **tehnoloških** omejitvah.

1 točka za maksimiranje dobička, 1 točka za navedbo omejitev v okolju skupaj 2 točki.
 Doseganje tega cilja najbolje meri merilo rentabilnosti (donosnosti), ki je profitna mera
 1 točka

Profitna mera je razmerje med doseženim profitom (dobičkom) in obsegom uporabljenega (lastnega ali izposojenega) kapitala, ki ga je moral podjetnik (podjetje) uporabiti v proizvodnji

*1 točka za navedbo števca, 1 točka za navedbo imenovalca. Lahko je tudi navedena formula
 Skupaj največ 5 točk*

Druga industrijska revolucija in naložbe

Z drugo industrijsko revolucijo so se potrebe po vlaganju kapitala močno povečale:

- zaradi uvedbe **novih tehnologij**, ki so nujne za konkurenčnost podjetja
- ker so te tehnologije zahtevale proizvodnjo **v velikem obsegu** zaradi znižanja stroškov na enoto, zato so se pojavile **velike proizvodne enote**,
- v strukturi kapitala se je zelo povečal vložek v **zgradbe, stroje** ter proizvodno in prevozno **opremo**,
- podjetja, ki temu niso sledila, so konkurenčni boj izgubila.

Vsaka od teh ali vsebinsko podobnih navedb 1 točko, skupaj največ 2 točki

Viri kapitala za ustanovitev podjetja in rast:

- dolžniški viri: posojila prijateljev, drugih zasebnih investitorjev, bančna posojila, izdaja obveznic podjetja
- lastniški viri: izdaja delnic (redko za ustanovitev, možno za rast), naložbe zasebnih investitorjev

*Vsak naveden vir po 1 točko, skupaj največ 2 točki
 Skupaj največ 4 točke*

Obrestna mera in njene funkcije

Cena izposojenega kapitala: obrestna mera

1 točka (sprejemljivo je tudi, če navede obresti)

Dejavniki obrestne mere: dejavniki ponudbe in povpraševanja na trgu posojilnega kapitala:

- dejavniki ponudbe: višina narodnega dohodka, pripravljenost na varčevanje v družbi
- dejavniki povpraševanja: možnost donosnih naložb (pričakovana neto produktivnost kapitala oz. pričakovana profitna mera)

1 točka za navedbo, da gre za dejavnike ponudbe in povpraševanja, 1 točka za smiselno naveden dejavnik ponudbe ali povpraševanja, skupaj največ 2 točki.

Ekonomske funkcije obrestne mere:

- usmerjanje (alociranje) omejene ponudbe kapitalnih dobrin v naj donosnejše naložbe – izbira naložbenih projektov
- spodbujanje gospodarskih osebkov k varčevanju

*2 točki za prvo navedeno funkcijo, 1 točka za drugo funkcijo, skupaj največ 3 točke
Skupaj največ 6 točk*

DRUGI SKLOP VPRAŠANJ**B04****ODPRTOST SLOVENSKEGA GOSPODARSTVA IN EVROPSKA UNIJA**

V sodobnem tržnem ekonomskem sistemu so gospodarstva odprta – podjetja izvažajo in uvažajo, enako velja za Slovenijo. Pojasnite, zakaj je takšna odprtost posameznega gospodarstva nujna, kako odprtost merimo in kam bi po odprtosti uvrstili Slovenijo (4 točke). Opredelite pojem trgovinske bilance in navedite, kaj je značilno zanjo v Sloveniji vse od osamosvojitve (3 točke). Pojasnite, zakaj ima Slovenija več zunanjetrgovinskih tokov (partneric) oziroma kakšna je geografska sestava slovenske zunanjetrgovinske menjave, in navedite vsaj tri države (ali integracije), ki so najpomembnejše zunanjetrgovinske partnerice Slovenije (3 točke). Slovenija je od maja 2004 polnopravna članica Evropske unije. Pojasnite, kdaj, kje in zakaj je nastala Evropska unija, koliko članic šteje in katere so prednosti vključitve Slovenije v Evropsko unijo (5 točk).

*15 točk***B05****DENARNA POLITIKA**

Naloga denarne politike je skrbeti za ustrezno količino denarja v obtoku. Za določanje prave količine denarja v obtoku skrbi osrednja bančna ustanova v gospodarstvu, pri nas je to Banka Slovenije. Poleg centralne banke obstajajo v gospodarstvu še poslovne banke. Navedite sestavo denarnih agregatov (denarnih mas), s katerimi izražamo količino denarja v obtoku (3 točke). Denar, ki ga izdaja centralna banka, imenujemo primarni denar, denar, ki ga izdajajo poslovne banke, pa knjižni denar. Navedite, kaj obsega primarni denar v Sloveniji (1 točka). Pojasnite tri načine, s katerimi centralna banka izdaja denar (3 točke). Opredelite, kaj je knjižni denar, in pojasnite način izdajanja denarja v poslovnih bankah (2 točki).

Centralna banka lahko, glede na ekonomske kazalce, vodi različno denarno politiko, ekspanzivno in restriktivno. Pojasnite vsaj dva načina s katerima lahko centralna banka vodi restriktivno denarno politiko (2 točki).

Pojasnite, kaj je Evropska monetarna unija in kakšni so pogoji za pridružitve k Evropski monetarni uniji (3 točke). Pojasnite, zakaj se namerava tudi Slovenija pridružiti Evropski monetarni uniji (1 točka).

*15 točk***B06****FISKALNA POLITIKA IN REVŠČINA**

Del ekonomske politike je fiskalna politika, za katero uporabljamo tudi izraz davčna politika. Instrumenti fiskalne politike so davki, drugi javnofinančni prihodki in javnofinančni odhodki. Opredelite pojem fiskalne politike in pojasnite njene funkcije (6 točk). Navedite vsaj tri skupine javnofinančnih prihodkov in tri skupine javnofinančnih odhodkov. Navedite tisto skupino prihodkov, ki predstavlja največji delež prihodkov (3 točke). Med javnofinančne odhodke med drugim štejemo transferje. Opredelite pojem transferja in pojasnite, kaj se dogaja s transferji pri ekspanzivni fiskalni politiki. Pojasnite tudi, kako država s transferji omejuje revščino v Sloveniji. Navedite tudi, kakšna je stopnja revščine v Sloveniji v primerjavi s povprečjem Evropske unije (6 točk).

15 točk

B04**ODPRTOST SLOVENSKEGA GOSPODARSTVA IN EVROPSKA UNIJA***Navodila za ocenjevanje*

Literatura: N. Hrovatin, Ekonomija 4, ZRSŠ 2004, 82–83, 87–89, 103–105;
M. Glas, Ekonomija, DZS 2001, str. 190–191.

Splošna ocenjevalna shema

Odprtost gospodarstva in Slovenija	4 točke
Trgovinska bilanca	3 točke
Geografska sestava slovenske zunanjetrgovinske menjave	3 točke
Slovenija in EU	5 točk

Odgovor:

Odprtost gospodarstva je nujna iz naslednjih razlogov:

- vsaka država je prisiljena uvoziti vsaj del proizvodov in storitev, ki jih potrebujejo njeni prebivalci, ker jih sama ne premore;
- večina držav zaradi specializacije proizvaja presežke nekaterih proizvodov in storitev, te pa poskuša izvoziti.

Vsak razlog (nujnost uvoza in nujnost izvoza) 1 točka. Skupaj največ 2 točki. Če kandidat nujno odprtost pojasni s teorijo primerjalnih prednosti, prav tako dobi za ustrezno razlago 2 točki.

Odprtost posameznega gospodarstva merimo z deležem uvoza oziroma izvoza v njegovem bruto domačem proizvodu.....1 točka
Slovenija je (z 51 % deležem izvoza) precej odprta država1 točka
Skupaj največ 4 točke

V trgovinski bilanci je prikazana velikost izvoza in uvoza blaga.....1 točka

Za slovensko trgovinsko bilanco v letih po osamosvojitvi je bil značilen primanjkljaj, saj smo več uvažali kakor izvažali. Osnovi razlog za primanjkljaj je, da je prestrukturiranje proizvodnje v tranzicijskem obdobju zahtevalo večji uvoz investicijskih proizvodov, ki jih v Sloveniji ne proizvajamo.

Če kandidat navede primanjkljaj kot značilnost, dobi 1 točko. Če pojasni razlog za primanjkljaj, dobi še 1 točko.

Skupaj največ 3 točke

Slovenija ima več zunanjetrgovinskih partneric zato, ker bi bila pretirana navezanost pri izvozu ali uvozu samo na eno državo ali skupino držav usodna. Recesija, ki zajame posamezno državo (ali skupino držav), v katero neposredno izvažamo, ima namreč neposreden vpliv na izvoz slovenskega gospodarstva in njegovo dejavnost. do 2 točki
Najpomembnejše partnerice Slovenije so:

kandidat lahko navede države EU, države nekdanje Jugoslavije, države EFTE in CEFTE. Za vsaj tri države ali tri integracije1 točka
Skupaj največ 3 točke

Evropska unija je nastala leta 1957 v Rimu. Države so se povezale zato, da bi bile močnejše v konkurenčni tekmi proti ZDA in Japonski. Danes EU šteje 25 članic.

Za vse tri podčrtane odgovore 2 točki, za dva 1 točka

Prednosti vključitve Slovenije v EU:

- liberalizacija enotnega notranjega trga proizvodov in storitev,
- prosti pretok kapitala,
- prosti pretok delovne sile,
- povečana konkurenčnost na enotnem trgu,
- večja ekonomska učinkovitost podjetij,
- večja inovativnost v podjetjih,
- zniževanje stroškov v podjetjih,
- povečanje produktivnosti,
- večji pritok tujega kapitala,
- dostop do novih tehnologij,
- dostop do evropskega trga izobraževanja,
- večje možnosti za znanstveno sodelovanje v znanstvenih programih EU.

*Za vsako prednost 0,5 točke, skupaj največ 3 točke, pri čemer zaokrožimo navzgor
Skupaj največ 5 točk*

B05

DENARNA POLITIKA

Navodila za ocenjevanje

Literatura: N. Hrovatin: EKONOMIJA 4, Zavod RS za šolstvo 2004, str. 62–68, 105–107

Splošna ocenjevalna shema

Denarni agregati	3 točke
Emisija	6 točk
Denarna politika in Slovenija	2 točki
Evropska monetarna unija	4 točke

Odgovor:

Količino denarja v obtoku izražamo z naslednjimi denarnimi agregati:

Vrsta denarnega agregata	Kaj vsebuje?
denarna masa M_1	gotovina v obtoku + vloge na vpogled (transakcijski računi) nebančnih sektorjev pri bankah + računi republiškega proračuna in drugih finančnih organizacij pri Banki Slovenije
denarna masa M_2	M_1 + tolarske hranilne in vezane vloge pri poslovnih bankah
denarna masa M_3	M_2 + devizne vloge

Za navedbo agregatov M_1 , M_2 in M_3 1 točka. Za opredelitev vsebine vsakega denarnega agregata 1 točka.

Skupaj največ 3 točke

Primarni denar, ki ga izdaja centralna banka, obsega: gotovino (bankovce in kovance) ter račune republiškega proračuna in finančnih organizacij pri Banki Slovenije.

Za vsaj dve pravilni sestavini 1 točka

Centralna banka izdaja primarni denar z:

- operacijami na odprtem trgu (s posojili državi): centralna banka odkupuje državne obveznice, in to tako, da na novo izda denar. S tem kreditira državo;
- operacijami na deviznem trgu (s posojili tujini): centralna banka z na novo izdanim denarjem odkupuje devize. Tako kreditira neko tujo državo;
- eskontno stopnjo (s posojili poslovnim bankam): če centralna banka zniža obrestno mero (eskontno stopnjo) za posojila poslovnim bankam, se bodo te bolj zadolževale pri centralni banki, v obtoku bo več primarnega denarja.

Za navedbo in smiselno pojasnilo vsakega načina 1 točka. Če kandidat načine samo navede, dobi za dva navedena načina 1 točko, za tri pa 2 točki.

Skupaj največ 3 točke

Knjižni denar je denar, ki ga imajo podjetja, posamezniki in druge inštitucije na računih pri poslovnih bankah.

Za opredelitev pojma 1 točka

Poslovne banke izdajajo knjižni denar na podlagi prejetih depozitov in ocene, kolikšen del gotovine potrebujejo za sprotno izplačevanje gotovine na zahtevo varčevalcev. Preostali del gotovine lahko posodijo in tako s posojili ustvarijo nov denar.

Za smiselno pojasnilo 1 točka

Centralna banka vodi restriktivno denarno politiko, če:

- zviša stopnjo obvezne rezerve poslovnim bankam (in tako omeji njihovo posojilno sposobnost);
- zviša obrestno mero (eskontno stopnjo) poslovnim bankam (in tako podraži posojila);
- prodaja državne obveznice na odprtem trgu.

*Za vsak pravilen ukrep 1 točka, vendar skupaj največ 2 točki
Skupaj največ 2 točki*

Evropska monetarna unija je nastala z odločitvijo članic o opustitvi nacionalnih valut in uvedbi nove skupne valute evro ter prenosa pristojnosti glede vodenja denarne politike na evrosistem (Evropska centralna banka in centralne banke držav članic).

Za smiselno opredelitev, ki vsebuje navedbo podčrtane trditve 1 točka

Pogoji za pridružitvev Evropski monetarni uniji so:

- monetarni: omejitve v zvezi z inflacijo (stopnja inflacije države kandidatke ne sme biti višja od povprečne stopnje inflacije treh držav z najnižjo stopnjo, povečane za 1,5 odstotne točke) in z višino obrestnih mer (obrestna mera ne sme biti višja od povprečne obrestne mere treh držav z najnižjo obrestno mero, povečane za 2 odstotni točki);
- fiskalni: omejitve v zvezi z javnofinančnim primanjkljajem v tekočem letu (največ 3 % BDP) in javnim dolgom (60 % BDP).

Če kandidat pravilno navede obe skupini pogojev, dobi 1 točko. Za dodatno navedbo vsaj dveh pogojev dobi še 1 točko.

Skupaj največ 2 točki

Z vstopom v EMU bo Slovenija:

- zmanjšala valutno tveganje,
- povečala preglednost nad cenami,
- povečala konkurenčnost gospodarstva.

Za katero koli smiselno navedbo..... 1 točka

B06

FISKALNA POLITIKA IN REVŠČINA

Navodila za ocenjevanje

Literatura: N. Hrovatin, 2004, Ekonomija 4, str. 51–61

Splošna ocenjevalna shema

Fiskalna politika in njene funkcije	6 točk
Javnofinančni prihodki in odhodki	3 točke
Transferji in revščina	6 točk

Odgovor:

Fiskalna politika je sistem ukrepov, s katerimi država vpliva na javnofinančne prihodke in odhodke. *1 točka*

Funkcije fiskalne politike

Alokacijska funkcija:

- država financira javne dobrine in druge storitve, ki jih ni mogoče zagotoviti tržno;
- država organizira proizvodnjo nedonosnih proizvodov in storitev (železarstvo, jeklarstvo ...);
- država skrbi za proizvodnjo javnih dobrin (obramba države, graditev in vzdrževanje cest ...);
- država organizira gospodarske javne službe (podjetja, ki opravljajo infrastrukturne dejavnosti na državni in lokalni ravni).

Za vsako smiselno pojasnilo 1 točka, vendar skupaj največ 2 točki

Prerazdelitvena funkcija:

- skrb za enakomernejšo porazdelitev dohodka in bogastva
- s progresivno obdavčitvijo dohodkov in s transferji država pomaga socialno šibkejšim prebivalcem

Za vsako smiselno pojasnilo 1 točka, vendar skupaj največ 2 točki

Stabilizacijska in razvojna funkcija:

- država sprejema ukrepe za pospešitev gospodarske rasti in/ali umiritev inflacije.

Za smiselno pojasnilo 1 točka

Skupaj največ 6 točk

Med javnofinančne prihodke prištevamo:

- davčne prihodke
- nedavčne prihodke
- kapitalske prihodke
- prejete donacije
- transferne prihodke

Za vsaj tri skupine prihodkov dobi kandidat 1 točko. Kandidat prav tako dobi 1 točko, če namesto posameznih skupin navaja postavke, ki jih skupine zajemajo (glej: literatura, str. 52).

Med javnofinančne odhodke prištevamo:

- tekoče odhodke;
- tekoče transferje;
- investicijske odhodke;
- investicijske transferje.

Za vsaj tri skupine odhodkov dobi kandidat 1 točko. Kandidat dobi prav tako 1 točko, če namesto posameznih skupin navaja postavke, ki jih skupine zajemajo (glej: literatura, str. 55).

Največji delež prihodkov zajemajo tekoči prihodki (ali: davčni prihodki)..... 1 točka

Skupaj največ 3 točke

Transfer je tisti prejemek, ki od prejemnika transferja ne zahteva, da opravi kako storitev ali delo (ali: v zameno prejemniku transferja ni treba nič narediti), mora pa izpolnjevati nekatere pogoje za pridobitev transferja.

Vsaka podčrtana značilnost 1 točka, skupaj največ 2 točki

Ob ekspanzivni fiskalni politiki država povečuje transferje.....1 točka

S transferji kakršni so: nadomestila za brezposelnost, vojaške invalide, bolniški dopust, materinski dopust, socialno pomoč, otroški dodatek ipd., država zmanjšuje razlike med dohodki in tako omejuje revščino.

Za smiselno pojasnilo do 2 točki

Stopnja revščine v Sloveniji je manjša od povprečne stopnje Evropske unije..... 1 točka

Skupaj največ 6 točk